

חומש

התרגום המבואר

פרשת לך לך
מהדורת עיון (ראשון - שלישי)

עם ביאורים ופירושים
על התרגום

מכון
משנה תורה
ירושלים תשפ"א

חומש התרגום המבואר

פרשת לך לך

עם ביאורים על תרגום אונקלוס

מעט צרי

מאת הרב יעקב זאב לב זצ"ל
בו יבוארו פירושי וחידושי התרגום,
בשים לב לשינויי מלשון הכתוב, והמילים המסויימות בהן תרגם
מתוך חומש 'מעט צרי' שכבר נדפס בכמה מהדורות

חידושי התרגום

מאת הרב ישעיהו לוי שליט"א
בו יתלבנו חידושי התרגום, במקומות שיש להאריך בביאור דבריו וטעמיו

תרגום המתורגם

מאת הרב משה אהרן לב שליט"א
בו יתורגם התרגום מלשון הארמית ללשון הקודש
בהדגשת שינויי והוספותיו על לה"ב

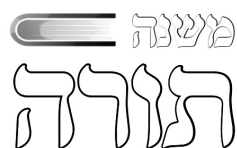
נוסח התרגום

נוסח מדויק, על פי הנוסח הנדפס בחומש 'מעט צרי'

מבזן

משנה תורה

ירושלים תשפ"א

מכון משנה תורה

עורך אחראי: הרב אליהו לב
עורך ראשי: הרב ישעיהו לוי
תרגום המתורגם: הרב משה אהרן לב

©

כל הזכויות שמורות

הערות והארות
יתקבלו בברכה בכתובת
meatdvash@gmail.com

כמו כן ניתן לשלוח
ביאורים ופירושים על התרגום
ובל"נ ישולבו בפרשיות הבאות
לאחר בדיקה ועריכה.

חומש זה ניתן לדוגמא ועיון בלבד,
ולא נדפס כספר
את החומש עם פירוש 'מעט צרי'
ניתן להשיג
בטלפון 054-8464057,
(ניתן להשאיר הודעה)
או במייל 328943@gmail.com

עימוד:
מאורות
0548463972

לעילוי נשמת אבינו רוענו
הרב יעקב זאב ב"ר ישראל לב זצ"ל
מחבר פירוש 'מעט צרי' על התרגום

אשר עמל ויגע לגלות
את מטמוני פירושי אונקלוס לתורה,
והעלים עלי גליון בדרך קצרה
ב"מעט" המחזיק את המרובה,
למען קיום מצות שמו"ת בהלכתה.
זכה ופירושו נדפס בכמה וכמה מהדורות,
והאיר עיני רבים לראות את צפונות התרגום.

את המהדורה האחרונה של הפירוש
תיקן ושיכלל עד ימיו האחרונים.

נלב"ע כ"ז חשון תשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

יב א ואמר יי לאברהם איזיל לך
מארעך ומילדותך ומבית אבוק
לארעא דאחזינך: ב ואעבדנך
לעם סגיי ואברכך וארבי שמך
ותהי מברך: ג ואברך מברך
ומלטטך אלוט ויתברכו בדיך
כל זרעית ארעא: ד ואזל אברהם
במא דמליל עמיה יי ואזל
עמיה לוט ואברהם בר שבועין
וחמש שניין במפקיה מחרן:
ה ודבר אברהם ית שרי אתתיה
וית לוט בר אחוהי וית כל
קניניהון דקנו וית נפשתיא

רש"י

(א) לך לך. להנאתך ולטובתך
ושם לעשך לגוי גדול כאן אי אתה
זוכה לצנים (ע' ר"ה טז:) ועוד
שאויע טבעך בעולם (ב"ר לט, ג):
(ב) ואעשך לגוי גדול. לפי
שהדרך גורמת לשלשה דברים
ממעטת פריה ורציה וממעטת את
הממון וממעטת את השם לך
הזקק לשלשה צרכות הללו
שהצטיו על הצנים ועל הממון

ויאמר יהוה אל-אברהם לך-לך
מארצך וממולדתך ומבית
אביך אל-הארץ אשר אראך:
(ב) ואעשך לגוי גדול ואברכך
ואגדלה שמך והיה ברכה:
(ג) ואברכה מברכך ומקללך
אאר וגברכו בך כל משפחת
האדמה: (ד) וילך אברהם כאשר
דבר אליו יהוה וילך אתו לוט
ואברהם בן-חמש שנים ושבעים
שנה בצאתו מחרן: (ה) ויקח
אברהם את-שרי אשתו ואת-
לוט בן-אחיו ואת-כל-רכושם
אשר רכשו ואת-הנפש אשר-

ועל השם (ב"ר לט, יא) (ס"א וזהו ואגדלה שמך הריני מוסיף אות על שמך שעד עכשיו שמך אברהם מכלן ואילך אברהם
ואברהם עולה רמ"ח כנגד אבריו של אדם (ב"ר לט, יא). ברש"י יסן: ואברכך. צממון. צראשית רצה (לט,
יא): והיה ברכה. הצרכות נתונות צדך עד עכשו היו צדי צרכתי לאדם ונח ומעכשו אתה
מצרך את אשר תחפון. צראשית רצה (לט, יא). דבר אחר ואעשך לגוי גדול זהו שאומרים
אלהי אברהם ואברכך זהו שאומרים אלהי יצחק ואגדלה שמך זהו שאומרים אלהי יעקב
יכול יהיו חותמין ככולן תלמוד לומר והיה ברכה כך חותמין ולא צהם (פסחים ק"ז: צמ"ר יא, ג):

יב א ויאמר ה' לאברם לך
לך מארצך וממולדתך ומבית אביך
לארץ שאראך: ב ואעשך לעם גדול¹
ואברכך ואגדלה² שמך ותהיה
מבורך³: ג ואברכה מברכך
ומקללך אאור וחתברכו בגללך⁴ כל
משפחות הארץ: ד וילך אברם כמו
שדבר⁵ אתו ה' וילך אתו לוט
ואברם בן שבעים וחמש שנים
בצאתו מחרן: ה וינהג⁶ אברם את
שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל
קנינם⁷ שקנו ואת הנפשות⁸

1. 'סג' הוא גדול בכמות. 2. לשון 'רב'
משמש לגדולה במעלות. 3. במדבר כב, ו.
4. להלן ל, כז. 5. 'פאָש' - 'כמו אשר';
ובתרגום 'כמו ש...' ('פאָד...'). 6. להלן לא,
יח. 7. להלן לד, כג. 8. במדבר יט, יח
ועוד.

יב (א) ומיִּדְוֹתָהּ: ע' מש"כ לעיל (יא, כח).
(ב) לְעַם סָגִי: וכן תרגם בעוד חמשה מקומות
בחומש בראשית. אבל "ומי גוי גדול [אשר לו
אלקים קרבים אליו]" (דברים ד, ז) תרגם, ע"ס רב. וכן
תרגם "גוי גדול", ע"ס רב, בבמדבר (יד, יב),
ובדברים (כו, ה), ועוד. וע' לקמן (כו, יג), שתרגם, סגִי
וְרָבִי. ונראה ש'עם סגִי' הוא, רבוי בכמות, ו'עם
רב', רבוי באיכות ובמעלות (ע' ב.א.; ובמילואים א, כב).
וכאן ברכו הקב"ה על רבוי הבנים מפני שהדרך
ממעטת פריה ורביה, וכמש"כ רש"י. ונתתי:
לשון הכתוב "והיה" הוא צווי, אבל אונקלוס
פירשו לשון עתיד, 'ותהיה'. וכן פירש הרד"ק (ע'
מש"כ לק' כ, ז). מְבֹרָךְ: מבורך. שינה המלה
"ברכה", לפועל (ב.א.). דלא כרש"י (מב"ר לט, יא)
שפירש, הברכות נתונות בידך. וצ"ע לפי אונקלוס
קושית המדרש, הרי כבר הבטיחו ה' "ואברכך".
(ג) וַיִּתְּבֶרְכֵן בְּדִילָהּ: ויתברכו בעבורך (וכן פירשו

ביבמות סג. והרמב"ן והאב"ע לקמן יח, יח), כלשון המדרש
(ב"ר לט, יב) הגשמים בזכותך, הטללים בזכותך. שהאות ב' במלה "בך" מתפרשת, בשבילך
(ע' רש"י שמות י, יב). ודלא כרש"י שפירש "אדם אומר לבנו תהא כאברהם" (מפרשים). ודלא
כרשב"ם שפירש "ונברכו" ל' מברך ומרכיב. **(ד)** עָמָה: לא תרגם "אליו", לָהּ, כלקמן
(פסוק טו, ז). שדרך אונקלוס לתרגם לשונות "אֵל" הבאים עם 'דבור', במלה עִם, אבל הבאים
עם 'אִמְרָה' במלה לָהּ (ע' רש"י לקמן כד, ז). **(ה)** קָנִינָהוּ: [כונתו] כלים, וכסף, וזהב, ושאר
מטלטלין (רד"ק שופטים יח, כא). נִפְשָׁתָא: לשון רבים [נִפְשָׁא ל' יחיד], וכמש"כ רש"י
(ערכין ד' ד"ה שקול) ש"נפש" משמע נפשות הרבה כענין שנאמר (במדבר לא) "ונפש אדם מן

רש"י

מארצך. והלא כבר ינא משם עם אציו וצא עד לחרן אלא כך אמר לו התרחק עוד משם
ונא מבית אציק: **אשר אראך.** לא גלה לו הארץ מיד כדי לחצצה צעיניו ולתת לו שכר על
כל דבור ודבור וכיוצא בו את צנך את יחידך אשר אהבת את יחמך (צדא"כ) כיוצא בו על אחד
ההרים אשר אומר אליך כיוצא בו וקרא אליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך (יונה ג') (צ"ר
לט, ט): **ונברכו בך.** יש אגדות רבות וזהו פשוטו אדם אומר לצנו תהא כאברהם וכן כל

עֲשׂוּ בַּחֲרֹן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרְצָה
 כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן:
 (ו) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם
 שְׁכֵם עַד אֵלֹן מוֹרָה וְהַכְנַעֲנִי
 אֵז בְּאֶרֶץ: (ז) וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-
 אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזִרְעֲךָ אֶת-

דְּשַׁעְבִּידוּ לְאוֹרִיתָא בַּחֲרֹן
 וְנִפְקוּ לְמִיזַל לְאַרְעָא דְּכְנַעַן
 וְאַתּוּ לְאַרְעָא דְּכְנַעַן: ו וַעֲבַר
 אַבְרָם בְּאַרְעָא עַד אֶתֶר
 שְׁכָם עַד מִישְׁרֵי [מִישְׁרֵי]
 מוֹרָה וְכְנַעְנָא בְּכִין בְּאַרְעָא:
 ז וַתֵּיגְדֵי יִי לְאַבְרָם וַאֲמַר לְבְנִךְ

רש"י

ונצרכו כך שצמקרא וזה מוכיח כך
 צרך ישראל לאמר ישימך אלהים

כאפרים וכמנשה (צ"ר מ"ח): (ד) אשר עשו בחרן. שהכניסן תחת כנפי השכינה אצרהם
 מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאו (לכך כתיב אשר עשו)
 (צ"ר לט, ד) ופשוטו של מקרא עבדים ושפחות שקנו להם כמו עשה את כל הכבוד הזה (שם ל"א)
 (לשון קין) וישראל עושה חיל (במדבר כד יח) לשון קונה וכונס: (ו) ויעבר אברהם בארץ. נכנס
 לתוכה: עד מקום שכם. להתפלל על בני יעקב כשיצאו להלחם בשכם: אלון מורה. הוא
 שכם (ע' סוטה לז). הראהו הר גריזים והר עיבל ששם קצלו ישראל שזועת המורה: והכנעני
 אז בארץ. היה הולך וכונס את ארץ ישראל מזרעו של שם שצחלקו של שם נפלה כשחלק
 נח את הארץ לבניו שנאמר ומלכי דק מלך שלם (צ"ר י"ג) לפיכך ויאמר ה' אל אצרם לזרעך

מעט צרי

הנשים ששה עשר אלף" (ע"כ). דְּשַׁעְבִּידוּ: משורש עבד (עיין מש"כ לעיל ב, א). דְּשַׁעְבִּידוּ
 לְאוֹרִיתָא: ששעבדו לתורה. וכן הוא בגמרא (סנהדרין צט): "אמר ר"ל כל המלמד את בן
 חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו, שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן", ופי'
 רש"י (ד"ה אשר עשו), דמתרגמינן דשעבידו לאורייתא בחרן, וקרי ליה עשייה (ע"כ). ובמסכת
 ע"ז (ט). אמרו, שמכאן [שהיה אברהם אבינו בן חמשים ושתים שנה - עיי"ש תוס'],
 מתחיל אלפיים שנות תורה [שמתוך ששת אלפים שנה של העולם, אלפיים מהן תורה],
 והתרגום ראייה (רש"י שם; חזקוני כאן). ולא תרגם כפשוטו של מקרא ש"עשו" פירושו, קנו,
 כמו שכתב רש"י (כאן), והרמב"ן (לקמן יד, יט). וַאֲתָו: לא תרגם 'וְעָלוּ', שנכנסו, וכתרגומו
 לק' (פסוק יד; וע' מש"כ לעיל ו, כ), מפני שהתכלית של "ללכת ארצה כנען" היתה ש'הגיעו'
 לשם. ועוד, שהכניסה לארץ מוזכרת בהמשך, "ויעבר אברהם בארץ", וכמש"כ רש"י,
 נכנס לתוכה (א.מ.ר.). (ו) אֶתֶר שְׁכָם: מדלא תרגם 'אתרא דשכם' משמע שכך שם המקום,

ששעבדו לתורה בחרן ויצאו ללכת לארץ של כנען ויבואו לארץ של כנען: ו ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם עד מישורי [מישור] מורה והכנעני אז בארץ: ו ויגלה ה' לאברם ויאמר לבניך אתן את הארץ

ולא נפרש שהגיע למקום שבעל המקום היה איש ששמו שכם (נת"ל"ג) ["ושכם בן חמור (להלן לר, ב) ע"ש עירו נקרא" – רמב"ן]. אבל לק' (לג, יח), תרגם, 'לקרתא דשכם', לעיר של שכם [בן חמור] (ע' מש"כ שם). מישורי מורה: תרגם "אלון" בלשון רבים (וכן הוא בתרגום ירושלמי), מפני שכך שמו בפרשת ראה (דברים יא, ל), "אלוני מרה" (פתשגן). וע'

מש"כ לקמן (יג, יח). ככין: תרגום "אז". ונמצא גם בל' הכתוב "ובכן אבוא אל המלך" (אסתר ד, טז). (ז) ואתגלי: ויתגלה. לא תרגם "וירא", לפי המלה, ואתחזי (כלק' מו, כט), שהיה בזה מקום לטעות ששייך ראיית הבורא, אבל ל' התגלות יכול גם להתפרש כהשגה שכלית, וכלשון חז"ל (שבת פח). "מי גילה לבני רו זה". וע' מש"כ לק' (טז, יג ד"ה דאתגלי). וגם בלשון המקרא מצאנו התחלפות המלים ראה – גלה, ואפילו בפסוק אחד (ויקרא כ, יז – עיי"ש ראב"ע). לבנה: לבניה. שינה ותרגם "ורעה" [זרע שלך, ל' יחיד], בלשון רבים,

חידושי התרגום

ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען (יב, ה).

אונקלוס: ודבר אברם ית שרי אתתיה וית לוט בר אחוהי וית כל קניניהון דקנו וית נפשתא דשעבידו לאוריתא בחרן ונפקו למיזל לארעא דכנען ואתו לארעא דכנען. רש"י מעיר בפירושו לבראשית מג, טו, "שאין לקיחת הכסף ולקיחת האדם שווה בלשון ארמי. בדבר הניקה ביד [ויקח] מתורגם 'ונסיב', ודבר הניקה בהנהגת דברים מתרגמינן 'ודבר'". רש"י מזכיר "אדם" אבל גם כל "ויקח" שמושאו בהמה מתורגם "ודבר", כגון "ויקח אבימלך צאן ובקר ועבדים ושפחות" שתרגומו "ודבר אבימלך ען ותורין ועבדין ואמהן" (בראשית כ, יד), או "ויקח העבד עשרה גמלים" שתרגומו "ודבר עבדא עסרא גמלין" (שם כד, י). לכן חזר רש"י וכלל אדם ובהמה ב"דבר הניקה בהנהגת דברים". אדם ובהמה ההולכים ברגליהם נלקחים בנהיגה לרצון הלוקח, ואילו מטלטלים דוממים ניטלים – כשמים – ונישאים בידיים. ואמנם מקבילה של 'נהג' העברית היא 'דבר' הארמית, כמו שתרגם אונקלוס את "וינהג את כל מקנהו ואת כל רכשו אשר רכש" (בראשית לא, יח), "ודבר ית כל גיתוהי וית כל קניניה דקנא". לכן תרגם את "ויקח אברהם", "ודבר אברם", שכן לקח אברם את "את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו" בני האדם.

המשך בעמוד טו

אֶתְּנָה יְתָ אֶרְעָא הָדָא וּבְנָא תַּמָּן
מִדְּבַחָא קָדָם יְיָ דְּאַתְּגִּילִי לִיהּ:
ח וְאַסְתִּלַּק מִתַּמָּן לְטוֹרָא
מִמִּדְּבַח לְבֵית אֵל וּפְרָסִיָּה
לְמִשְׁכְּנִיָּה בֵּית אֵל מִמַּעַרְבָא
וְעִי מִמִּדְּנִחָא וּבְנָא תַּמָּן מִדְּבַחָא
קָדָם יְיָ וְצִלִי בְּשֵׁמָא דִּיִּי: ט וְנָטַל
אַבְרָם אֲזִיל וְנָטִיל לְדְרוֹמָא: (פ)

רש"י

אֶתְנָה אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת עִמִּיד אֲנִי
לְהַחְזִירָהּ לְצִנִּיךְ שֶׁהִם מִזְרְעוּ שָׁל
שָׁם: (ז) וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ. עַל

בְּשׂוֹרֵת הַזֹּרֵעַ וְעַל בְּשׂוֹרֵת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (ע' ב"ר לט, טו): (ח) וַיַּעֲתֵק מִשְׁם. אֶהְלוּ: מִקְדָּם
לְבֵית אֵל. בְּמִזְרָחָהּ שֶׁל צֵית אֵל נִמְלֶאֶת צֵית אֵל בְּמִזְרָחוֹ הוּא שְׁנֵאֲמַר צֵית אֵל מִיִּס: אֶהְלוּ.
אֶהְלֵה כְּמִיִּצַּח בְּתַחֲלָה נָטָה אֶת אֶהְלֵה אֶשְׁתּוֹ וְאַחֲרַי כֵּךְ אֶת שְׁלוֹ. בְּרֵאשִׁית רַבָּה (ב"ר לט, טו): וַיִּבֶן
שָׁם מִזְבֵּחַ. נִתְנָה שְׁעִתִּידִין צִנִּי לְהַכְשִׁל שָׁם עַל עוֹן עֵכָן וְהַתְּפַלֵּל שָׁם עֲלֵיהֶם (ב"ר לט, טו):
(ט) הָלֹךְ וְנִסְוֵעַ. לְפָרְקִים יוֹשֵׁב כֹּאֵן חֹדֶשׁ אִזּוֹ יוֹמֵר וְנוֹסֵעַ מִשָּׁם וְנוֹטָה אֶהְלוּ בְּמִקּוֹם אַחֵר
וְכָל מִסְעֵיו הִנְגִּיבָה לְלֶכֶת לְדְרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהִיא לְנֶד יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהִיא בְּחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה
שֶׁנִּטְלוּ בְּדְרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא הַמּוֹרִיָּה שֶׁהִיא נִחְלָתוֹ. בְּרֵאשִׁית רַבָּה (ע"ט לט, טו):

מעט צרי

כִּאִילוֹ הִיָּה כְּתוּב וְרַעָה, וְכֵן דְּרָכּוֹ בְּכָל הַמִּקְרָא, ע' מִש"כ לְעִיל (ה, ד). דְּאַתְּגִּילִי: תִּרְגֵּם
כִּאִילוֹ כְּתוּב "הַנִּרְאָה", לְשׁוֹן עִבְרָא. אֲבָל רַאב"ע פִּירֵשׁ "הַנִּרְאָה" שְׁאִינוּ פּוֹעֵל, אֲלֵא שֶׁם
תּוֹאֵר (ה' הַמִּתְגַּלָּה). (ח) וְאַסְתִּלַּק: וְכ"כ הַחֲזִקוֹנִי "נִסְתַּלַּק מִשָּׁם, ל' הַמַּעֲתִיק הָרִים" (אִיּוֹב
ט, ה), מִסְלֵק מִמִּקּוֹמָן" (ע"כ). וַיֵּשׁ לְבָאֵר, שֶׁמִּפְרֵשׁ "וַיַּעֲתֵק" שֶׁהַעֲתִיק אֶת עֲצָמוֹ (א.י.). דְּלֵא
כְּרַש"י וְהָאֲב"ע שֶׁפִּירֵשוּ שֶׁהַעֲתִיק הָאֵהָל [מִדְּלֵא כְּתִיב וַיַּעֲתֵק]. וְסִיּוּעַ לְתִרְגוּמוֹ מִ"וַיַּעֲתֵק"
לְקַמָּן (כו, כב), שְׁאִין לְפָרֵשׁ עַל הָאֵהָל (אֲבָל עֵי"ש ר"ק). לְטוֹרָא: ע' רַבְּנּוֹ בַּחֲיִי שֶׁפִּירֵשׁ ע"ד
הַקְּבִלָּה. לְבֵית אֵל: כְּתִיב הָאֵלִיָּה רַבָּה (קמב, ג), מִדְּלֵא תִּרְגֵּם אֲוִנְקְלוֹס 'בֵּית אֵלֵּהָ', מִשְׁמַע
דְּשֶׁם זֶה אִינוּ קוֹדֵשׁ. אֲבָל ע' מִלּוֹאִים. וּפְרָסִיָּה לְמִשְׁכְּנִיָּה: כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב "וַיִּפְרֹשׁ אֶת
הָאֵהָל" (שְׁמוֹת מ, יט). תִּרְגֵּם "וַיִּט" כְּמִש"כ הַרְד"ק (ס"ה"ש), וְרַמְבַּ"ן (אִיּוֹב טו, כט), שֶׁשּׁוֹרֵשׁ
נִטָּה" יֵשׁ לוֹ גַּם הוֹרָאָה שֶׁל פְּשִׁיטָה וּמִתִּיחָה. וְמָה שֶׁלֹּא תִּרְגֵּם וּפְרָס (שֶׁהִרִי וּפְרָסָה פִּירוּשׁוֹ, וּפְרָס

הזאת ויבן שם מזבח לפני ה' שנגלה לו: ה וַיַּעֲלֶה⁹ משם להר ממזרח לבית אל וַיַּבְרִיֶּשְׁהוּ¹⁰ לאהלו בית אל ממערב וַיַּעַי ממזרח ויבן שם מזבח לפני ה' וַיִּתְּפֹלֶל¹¹ בשם של ה': ט ויסע אברם חולך¹² ונסוע¹³

9. ראה במדבר טז, כז; ירמיהו לז, ה.
10. יונתן ישעיהו לז יד. 11. להלן כ, יז.
12. להלן טו, ב ועוד. 13. במדבר י, לג.

אותו, ואין צורך להכניו 'אותו', שהרי מיד אח"ז תרגם לַמִּשְׁכָּנָה, הוא מדרך לשון הארמית. ודומה לזה בלשון המקרא, "מטתו שלשלמה" (שה"ש ג, ז). ובש"ס מצוי מאד כהאי לישנא, כמו, "אשכחיה לשמואל" (חולין קז:), "למקטלינהו לכולהו" (תענית כא.), ועוד ('דייקא נמי' - ר.י.פ.). וע' מש"כ לעיל (ט, כו), ולקמן (יג, ג). מַבְרִיֶּשְׁהוּ: צד מערב נקרא "ים" במקרא כי הים הוא ממערבה של א"י (אב"ע). וַיַּעַי: לא תרגם כלה"כ "וְהָעַי" (עם ה"א הידיעה) ע' מש"כ לעיל (ב, יא). מַבְרִיֶּשְׁהוּ: כתבו רש"י (שמות כז, יג), והרמב"ן (שמות כו, יח), שלשון הקודש יכנה את המזרח, 'קדם' (כאן; במדבר לה, ה), ואת המערב יכנה 'אחור' (דברים יא, כד), כי יתפוש הלשון כנוי באדם הפונה אל אור השמש (ע"כ). וַיַּבְרִיֶּשְׁהוּ בְּשֵׁמָא דְה': אונקלוס מפרש "קריאה בשם ה'" שהכונה תפילה (וכן פירש"י), כמו "קראתי שמך ה' מבור תחתיות" (איכה ג, נה) (רמב"ן). ו'קריאה' היא מלשונות התפילה המנויים במדרש (דב"ר ב, יב; איכ"ר ג, ס). וכן אמרו בגמרא (סנהדרין מד:): שאלמלא הקדים אברהם תפילה לצרה בין בית אל ובין העי לא נשתיר משונאיהן של ישראל שריד ופליט (בענין עכן). כ' ב"העמק דבר" שבניית מזבח היא סגולה לתפילה, וכן מצינו (במדבר כג, ד) אצל בלעם (ע"כ). ואינו מפרש "קריאה בשם ה'" כמו שכתב הרמב"ן שקרא לבני אדם לעבוד את ה' (וע' רד"ק ישעיהו יב, ד). בְּשֵׁמָא דְה': [כוננתו] השם הגדול (רבנו בחיי). (ט) אָזַל וְנָטַל: עיין רש"י (שמות ח, יא; ובגור אריה שם), ש"הלוך ונסוע" הוא לשון מקור. אבל אונקלוס החליפו ללשון הווה (ע' מש"כ לעיל ב, ד).

חידושי התרגום

את הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן מתרגם אונקלוס, "וית נפשתא דשעבידו לאוריתא בחרן". על פניו תואם התרגום למה שכתב פה רש"י: "אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן – שהכניסו תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאו. ופשוטו של מקרא, עבדים ושפחות שקנו להם, כמו 'עָשָׂה אֶת כָּל הַכְּבֹד הַזֶּה' (בראשית לא, א), 'וַיִּשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חֵיל' (במדבר כד, יח), לשון קונה וכונס". מקורו של רש"י בספרי דברים לב, ה: "וְיָאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן" – והלא אם מתכנסים כל באי העולם לברואת יתוש אחד ולהכניס בו נשמה אינם יכולים? אלא מלמד שהיה אברהם אבינו מגיירם ומכניסם תחת כנפי השכינה". ובסנהדרין צט, ב: "אמר ריש לקיש, כל המלמד את בן חברו תורה

לדרום: (פ) ויהי רעב בארץ וירד אברם למצרים להתישב שם כי ¹⁴ חָזַק הרעב בארץ: יא ויהי כאשר קָרַב ¹⁵ להכנס ¹⁶ למצרים ויאמר לשרי אשתו הנה עֵתָה יודע אני ¹⁷ כי אשה יפת מראה את: יב והיה כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אותי ואותך יחיו: יג אמרי עֵתָה שֹׁאֲחוֹת את למען

14. להלן מא, נו. 15. להלן כ, ד.
16. מחברת הערוך לר"ש בן פרחון.
17. 'יִדְעָנָא' - 'יָדַע אֲנִי' ('יָדַע' - יודע; להלן לג, יג ועוד).

אסתר כ' האב"ע שרבים פירשו, "חֲרָבוֹנָא" מורכבת משתי מלים, חרבו [של חֶמֶן], נא [מזומנת עתה] - פרשגן). וכן פירשו "נָא" תיב"ע רש"י ורמב"ן. אלא שלרש"י הוראתה 'דבר שנתחדש' עתה, ולרמב"ן (עיי"ש), הוראתה ש'עתה הוא ככה', אעפ"י שהיה גם בעבר. **יִדְעָנָא:** מלה מורכבת, יָדַע אֲנִי, אני יודע. תרגם "ידעתי" שבלה"כ (לשון עבר), בלשון הווה. ודלא כרש"י שפירש "ידעתי זה ימים רבים". **שֹׁאֲחוֹת:** לשון יופי ונוי, כמו (לקמן מט, כא), "הנותן אמרי שפר" (רד"ק מיכה א, יא), וע' מש"כ לקמן. **שֹׁאֲחוֹת חֲזו:** לקמן (כט, יז) תרגם "יפת מראה", יאיא בחזוה (ע' נת"ל"ג). כתב הפמ"ג (אגרת ד אות י), יש הפרש בין המלים יאה - שפר בארמית. "יאה" ע"פ רוב פירוש, יופי והדר. ו"שפר" ע"פ רוב, פירוש, טוב וישר, והעמד דבר על מתכונתו. ולכן ב"תואר" תרגם (לק' שם), שפירא. אבל על "מראה", תרגם (שם), יאה, שהכונה זיו (ע"כ). וכדברי רש"י (לק' כט, יז; וע' גם גר"א אסתר ב, ז) ש"תואר" הוא חיתוך איברים נאים והפרצוף, ו"יפה מראה" הוא זיו קלסתר פנים ומראהו. ולפי"ז י"ל שתרגם כאן בלשון 'שפר', מפני שאברהם התעורר ע"י שראה יופי תבניתה ע"י מעשה, ע' רש"י. (יג) כֶּעָנָן: עיין מש"כ לעיל (פסוק יא). **דֹּאֲחוֹת:** תרגם לשון הכתוב "אֲחוֹתִי" - 'שֹׁאֲחוֹת' (וכן תרגם לק' פסוק יט ועוד), מפני שהבקשה לא היתה ששרה תאמר המלה

חידושי התרגום

מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו. שנאמר, וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרָן. בבראשית רבה הוסיפו להקשות (לט, יד), ויאמר 'אֲשֶׁר עָשׂוּ'; למה נאמר, אֲשֶׁר עָשׂוּ? לפשוטו ש'הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ' הם עבדים ושפחות שקנו, ניהא שישויכו לאברם ושרי במשותף, כי "מה שקנתה אשה קנה בעלה" (נזיר כד, ב), ומאידך היא "עולה עמו ואינה יורדת עמו" (כתובות מח, א), ואם השיג ממנו או ממונה כדי ארבע שפחות "יושבת" האשה "בקתדרא" (משנה שם נט, ב). ואמנם מצינו "לָהּ" לשרה "שִׁפְחָה מִצְרִית" (בראשית טז, א). אבל אם "הַנֶּפֶשׁ" הם בני חורין שלימדום תורה, מה לשרי ולעשייה זו? אלא "אמר רב הונא, אברהם היה מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים". אונקלוס שילב אפוא את המדרש בתרגומו. **המשך בעמוד יז**

אתָּ בְדִיל דִּי־טב לי בְּדִילִיךְ
וְתַתְּקִים נַפְשִׁי בְּפִתְגָמְכִי: [שני]
יִדְּ וְהָוָה פֶּדַע עַל אֲבָרָם לְמִצְרַיִם
וְחָזוּ מִצְרָאִי יֵת אֶתְתָּא אָרִי
שְׁפִירָא הִיא לְחֻדָּא: טו וְחָזוּ
יֵתָּה רַבְרָבִי פְרָעָה וְשַׁבְחוּ יֵתָּה
לְפָרְעָה וְאֲדַבְרַת אֶתְתָּא לְבֵית
פְרָעָה: טז וְלֹאֲבָרָם אוֹטִיב
בְּדִילָה וְחָזוּ לִיה עֵן וְתוֹרִין
וְחֻמְרִין וְעַבְדִּין וְאַמְהָן וְאַתְנָן
וְגַמְלִין: יז וְאַיְתִי יִי עַל פְרָעָה

רש"י

(צ"ר י"ט): (יג) לִמְעַן יִיטֵב לִי
בַעֲבוּרְךָ. יֵתָּה לִי מִתְּנוֹת:
(יד) וַיְהִי כִּבּוּא אֲבָרָם
מִצְרִימָה. הִיא לוֹ לומר כִּבּוּאֵם
מִנְרִימָה חֹלָה לִמַּד שֶׁהַטְּמִין חֹתֶה
צִמְצִימָה וְעַל יְדֵי שֶׁתַּצְעוּ אֶת הַמַּכֶּס
פִּתְחוּ וְרָאוּ חֹתֶה (צ"ר מ, ה):
(טו) וַיְהִי־לֹו אֹתָהּ אֵל פְּרָעָה. הַלְלוּהָ צִינִיָּהּ לומר הַגּוֹנָה זֶה לְמַלְךָ: (טז) וְלֹאֲבָרָם
הַיִּטִּיב. פְּרָעָה צִעֲזוּרָה: (יז) וַיִּגְנַע ה' וַגּו'. צִמְצִימָה רָאִתָּן לִקְהָ שֶׁהַטְּמִיִּשׁ קָשָׁה לוֹ (צ"ר מֵא,

אתָּ לְמַעַן יִיטֵב־לִי בַעֲבוּרְךָ
וְחִיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָּלְךָ: שְׁנִי (יד) וַיְהִי
כִּבּוּא אֲבָרָם מִצְרִימָה וַיִּרְאוּ
הַמִּצְרַיִם אֶת־הָאִשָּׁה כִּי־יִפָּה
הִוא מְאֹד: (טו) וַיִּרְאוּ אֶתְהָ שְׁרִי
פְרָעָה וַיְהִלְלוּ אֶתְהָ אֶל־פְּרָעָה
וְהִתְקַח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרָעָה:
(טז) וְלֹאֲבָרָם הַיִּטִּיב בַעֲבוּרָהּ
וַיְהִי־לֹו צֶאֱן־וּבִקָּר וְחֻמְרִים
וְעַבְדִּים וְשִׁפְחֹת וְאַתְנָת
וְגַמְלִים: (יז) וַיִּגְנַע יְהוָה | אֶת־

מעט צרי

"אחותי", אלא שאם ישאלו אותה מה הוא לך, שתאמר "שאחות" אני (ר.י.ל.). אבל זה לא יתרץ הפסוקים האחרים, ע' מילואים. בְּפִתְגָמְכִי: בדברים שלך. 'פִתְגָם' הוא תרגום המלה 'דָּבָר' הכוללת גם דְּבוּרִים (ע' לך' כד, נב). ויתכן שדעתו כמו שפי' הרד"ק, בעבור דברך שתאמרי אחותי (ע"כ). ולא תרגם "בגלגלך", בסיבתך, כמו שתרגם לקמן (ל, כז ועוד), מפני שכבר תרגם כן לעיל בפסוק, בְּדִילִיךְ (ר.ש.מ.). ויש לפרש, דהטבה של המתנות הוי שפיר בְּדִילָה, דבזכותה נתנו לו אותם, אבל חיות נפשו לא היתה בגללה, דאדרבה, היא הביאה אותו לסכנת חיים (א.מ.ר.), אך ע' רד"ק (ע"ה"ת). (יד) פֶּדַע עַל: כתבו המפרשים ששורש 'עול' הוא תרגום לשון כניסה ולא לשון ביאה (עיין מש"כ לקמן לעיל ו, כ; ולק' יט, א).

תרגום המתורגם

שייטב לי פֿשֿלֿךְ¹⁸ וחיתה נפשי
בְּדָבָרֶיךָ¹⁹: [שני] יד ויהי כאשר נכנס
אברם למצרים ויראו המצרים את
האשה כי יפה היא מאד: טו ויראו
אותה שרי פרעה ויהללו אותה
לפרעה וַתִּנָּחֵג²⁰ האשה לבית
פרעה: טז ולאברם היטיב בְּשָׁלָה
ויחיו לו צאן ופרים²¹ וחמורים
ועבדים ושפחות ואתונות וגמלים:
יז וַיָּבֵא²² ה' על פרעה נגעים גדולים

18. בגללך (ראה להלן ל, כז). 19. יונתן מ"א
א, יד. 20. ראה רש"י להלן מג, טו.
21. שמות כד, ה ועוד. 22. לעיל ב, יט
ועוד.

מעט צרי

יא

ויש לפרש שדעתו כמש"כ רש"י, שנכנס בשער
והגיע לתובעי המכס (ברכת איש). ותרגם "כבוא"
בלשון עבר, עיין מש"כ לעיל (ב, ד).
(טו) רַבְרָבִי: ע' מש"כ לעיל (ד, כא במלואים).
וַשְׁבַּחוּ: פי', ההלל והכבוד, ומלה זו ארמית
ועברית (רמב"ם פירוש המשניות יומא ג, יא). וַשְׁבַּחוּ
יְתֵה: כתב הרמב"ן, הללוה ביניהם לומר ראויה
היא למלך, לשון רש"י, וזה דעת אונקלוס שאמר
ושבחו יתה לות פרעה [כך גרסתו], או שהללוה
למלך עצמו, ושלח ולקחה (ע"כ). בְּבֵית: הוסיף
על המלה "בית" האות ל' (וכן לק' לה, ג; מג, יח; ועוד).
ובהרבה מקומות חיסר המקרא אות זו (ע' רש"י ורד"ק
ש"ב ד, ב; ורמב"ן לק' לו, יב בסופו). (טז) וַיָּבֵא: תרגם,
וַיְהִי, ל' רבים, דלא כלה"כ (ע' מש"כ לק' יג, ה). עֵץ:
כמו 'צאן' בלה"ק (בהשמטת האות א'). ובאה האות ע' תמורת האות צ', כמו ארץ - ארעא;
עץ - אע; רובץ - רבע; חמץ - חמיע; רצון - רעוא; צמר - עמר; ביצה - ביע; ועוד (ת.א.).
וַתִּנָּחֵג: מלה זו היא תרגום "שורים" (הושע יב, יב) זכרים, ו"פרים" (לקמן לב, טז) זכרים. והיא
גם תרגום "בקר" בכל מקום, אע"פ ש"בקר" משמעותו הזכרים עם הנקבות, וַתִּנָּחֵג: הם
הזכרים (וַתִּנָּחֵג: הנקבות - ע' לק' מא, ב). ונראה שאין בארמית תרגום אחר למלה "בקר". וכן
בלה"ק משמשת המלה "שור" גם לנקבה (עיין רמב"ן ויקרא ג, יב). (יז) וַיָּבֵא: ע' מש"כ

חידושי התרגום

אֲמַרִי נָא אֶחָתִי אֵת (יב, יג).

אונקלוס: אימרי כען דאחת את.

כל "אֶחָתִי" בפרשת שרה ופרעה, בפרשת שרה ואבימלך להלן, ובפרשת רבקה
ואבימלך בתולדות, מתורגמת "אחת", היינו 'אחות', בלי כינוי הקניין (בראשית יב,
יג; יב, יט; ב, ב; ב, ד; כו, ז; כו, ט), חוץ מן "אֶחָתִי" של "וְגַם אִמְנָה אֶחָתִי בֵּת אָבִי הוּא
אֶךְ לֹא בֵּת אִמִּי" (כ, יב) המתורגמת "אחתי", 'אחותי', כמתבקש. בשאר מקומות
"אֶחָתִי" ככל "אֶחָתִי" בכינוי הקניין מתורגמת עם כינויה: "נִפְתָּלִי אֱלֹהִים נִפְתָּלָתִי
עִם אֶחָתִי" - "קביל בעותי יי באתחננתי בצלותי חמידית דיהי לי ולד כאחתי"
(ל, ח); "עֲרֹת אֶחָתְךָ בֵּת אָבִיךָ אוֹ בֵּת אִמְךָ" - "ערית אחתך בת אבוך או בת
אמך" (ויקרא יח, ט); "וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנָּזִם וְאֶת הַצְּמִידִים עַל יְדֵי אֶחָתוֹ" - "והוה

מִכְתָּשִׁין וּבְרָבִין וְעַל אֲנָשׁ
בֵּיתָהּ עַל עֵיפֶק שָׂרִי אֶתֶת
אַבְרָם: יח וְקָרָא פֶּרְעָה לְאַבְרָם
וַאֲמַר מָה דָּא עֲבַדְתָּ לִּי לְמָא
לֹא חֲוִית לִי אֲרִי אֶתְתָּךְ הִיא:
יט לְמָא אֲמַרְתָּ אַחַת הִיא
וּדְבָרִית יִתֵּה לִי לְאִתּוֹ וְכַעֲן הָא
אֶתְתָּךְ דְּבַר וְאִיזִיל: כ וּפְקִיד
עֲלוּהִי פֶּרְעָה גְבָרִין וְאֵלֹיָאוּ
יִתִּיה וְיִת אֶתְתִּיה וְיִת כָּל דְּלִיה:
יג א וְסָלִיק אַבְרָם מִמִּצְרַיִם
הוּא וְאֶתְתִּיה וְכָל דְּלִיה וְלוֹט
עֲמִיה לְדְרוֹמָא: ב וְאַבְרָם
תְּחִיף לַחֲדָא בְּבַעֲרָא בְּכַסְפָּא

רש"י

ג: ואת ביתו כתרגומו ועל אנש
ביתיה (ומדרשו לרבות כותליו ועמודיו וכליו
תנחומא ה). דרש"י יסן: על דבר
שרי. על פי דבורה אומרת למלאך
הך והוא מכה (ד"ר מא, ג):
(יט) קח וְלך. לא כחצימלך
שאמר לו הנה ארצי לפניך אלא
אמר לו לך ואל תעמוד שהמזרים
שטופי זמה הם שנאמר וזרמת

סוקים זרמתם (ויחזקאל כ"ג): (ב) ויצו עליז. על אודותיו לשלחו ולשמרו: וישלחו. כתרגומו
ואלויאו: (א) ויעל אברם וגו' הנגבה. לצא לדרומה של ארץ ישראל כמו שאמר למעלה
הלך ונסוע הנגבה להר המוריה ומכל מקום כשהוא הולך ממזרים לארץ כנען מדרום לפון
הוא מהלך שארץ מזרים דרומה של ארץ ישראל כמו שמוכיח צמסעות וצגזולי הארץ:

(ב) כבד מאד. טעון משאות:

פֶּרְעָה נִגְעִים גְּדָלִים וְאֶת-בֵּיתוֹ
עַל-דְּבַר שָׂרִי אִשְׁתְּ אַבְרָם:
(יח) וַיִּקְרָא פֶּרְעָה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר
מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לְמָה לֹא-
הַגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הִוא:
(יט) לְמָה אֲמַרְתָּ אַחֲתִי הִוא
וַאֲקַח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה
הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קָח וְלֹךְ: (כ) וַיֵּצֵאוּ
עֲלָיו פֶּרְעָה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ
אֹתוֹ וְאֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-כָּל-
אֲשֶׁר-לוֹ: יג (א) וַיַּעַל אַבְרָם
מִמִּצְרַיִם הִוא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל-
אֲשֶׁר-לוֹ וְלוֹט עֲמֹ הַנִּגְבָּה:
(ב) וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בְּמִקְנֶה

ועל איש²³ ביתו על עסק שרי אשת אברם: יח ויקרא פרעה לאברם ויאמר מה זאת עשית לי למה לא הגדת לי כי אשתך היא: יט למה אמרת אחות היא ואֶנְהָג אותה לי לאישות²⁴ ועתה הנה אשתך נָחָג ולך: כ ויצו עליו פרעה אנשים וַיִּלְווּ אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו: יג * ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו לדרום: כ ואברם חָזַק מאד בבהמה

23. ראה דברים כז, יד ועוד. 24. ביאורי אונקלוס.

לעיל (יא, ג). אֶנְשׁ בֵּיתָהּ: עיין מש"כ לעיל (ז, א). ואין כונת המקרא שבאו נגעים על קירות ביתו. עַל עֵסֶק שָׂרִי: 'עֵסֶק' הוא ל' ענין (ע' מש"כ לק' כו, כ), וכמו, "העוסק במצוה". והכונה כאן, ששאלו אם היו בה ענין נשואין. כתב הרא"ם (לקמן יד, ו), אבל "על דבר קרח" תרגם, על פלוגתא דקרח, ו"בדבר בלעם", בעצת בלעם, כל מקום לפי ענינו, שאונקלוס רודף הענין ולא המלה וכאן אין הכונה במה שהוא דָּבָר, רק במה שהוא עסק (ע"כ). דלא כרש"י מהמדרש, שפירש "על דבר שרי" ע"פ דְּבוּרָה. (יט) דְּאָחָת: ע' מש"כ לעיל (פסוק יג). ודְּבָרִית: לשון הנהגה (עיין רש"י לקמן מג, טו). ולא תרגם "ונסבית לי", כמו שדרכו לתרגם לשון נשואי אשה, כי הלקיחה הזאת לא היתה לקיחת נישואין כדת (ביאורי אונקלוס). ותרגם כלעיל (פסוק טו) "ותקח האשה", ואדברת (נפש הגר). ומטעם הנ"ל תרגם בלשון "דבר" לקמן (כ, ב), ולקמן (לד, ב). דְּאָחָתוּ: פי', לשם אישות (ב.א.). משא"כ לעיל (בראשית ב, כב) תרגם לאיתתא, שהכונה לנקבה. (כ) וַאֲלֵוִיָּאוּ: לשון לוייה וכבוד. וכן הוא בגמרא (סוטה מו:). אמר ריב"ל בשביל ארבעה פסיעות שָׁלָוָה פרעה לאברהם וכו'. * (ב) תִּקְּףָהּ: [ואברם] היה חזק. פירש "כבד" לשון חוזק ("כָּבֵד" פועל עבר, ולא תואר, שתרגומו, תִּקְּפִי). ולא פירש כרש"י, שהיה טעון משאות, או כראב"ע שהיתה תנועתו כבדה, שא"כ היה מתרגם יָקִיר (כתרגומו בשמות יז, יב). אבל בשמות (יב, לח; וע' גם לק' נ, ט) תרגם, "מְקַנָּה כָּבֵד מאד", בעירא סְגִי לחדא, רבוי בכמות, ש"כָּבֵד" חוזר על ה"מְקַנָּה" (ר.ש.מ.). כְּבִיעֶרָא: בבהמה. אבל בתיב"ע, בְּגִיתִי, ע' מש"כ לק' (כו, יד).

חידושי התרגום

כד חזא ית קדשא וית שיריא על ידי אחתיה" (בראשית כד, ל); וַתִּקְנָא רַחֵל בְּאָחָתָהּ – "וקניאת רחל באחתה" (ל, א); "אָחָתָנוּ אַתְּ הֵי לְאֵלֵפִי רַבָּכָה" – "אחתנא את הוי לאלפין ולרבון" (שם, ט); וַיִּשְׁלַחוּ אֶת רַבָּקָה אָחָתָם – "ושלחו ית רבקה אחתהון" (שם, נט).

לחומר הקושי שמא "אָחָתִי" אינה פה קרובה בת האב או האם, אלא בת ברית ורעיה כ"אָחָתִי" של שיר השירים. ארבע פעמים בשיר השירים קורא הדוד לרעיה "אָחָתִי כְלָה" (ד, ט; שם, י; שם, יב; ה, א) ואף לא פעם 'אָחָתִי כלתי'. יכולנו לצפות ששני התארים יבואו בשווה גרודות מכינוי או ששניהם יבואו בכינוי

ובְּדֶהָבָא: ג וְאִזֵּל לְמִטְלָנוּהִי
מִדְּרוּמָא וְעַד בֵּית אֵל עַד אֶתְרָא
דְּפִרְסִיָּה לְמִשְׁכְּנִיָּה בְּקִדְמִיתָא
בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי: ד לְאַתְר
מִדְּבָחָא דְעֶבֶד תַּמָּן בְּקִדְמִיתָא
וְצִלֵי תַמָּן אֲבָרָם בְּשִׁמָּא דִּי:

רש"י

(ג) ויֵלֶךְ לְמִסְעִיו. כשחזר
מממנרים לארץ כנען היה הולך ולן
באכסניות שלן זהם צהליכמו
למנרים למדך דרך ארץ שלא ישנה
אדם מאכסניא שלו (ערכין טז). דבר
אחר צחורמו פרע הקפותיו (ב"ר
מא, ג): מִנְגַב. ארץ מנרים צדומה

של ארץ כנען: (ד) אשר עשה שם בראשונה ויקרא שם. ואשר קרא שם אצרכם שם
ה' וגם יש לומר ויקרא שם עכשו שם ה':

מעט צרי

(ג) דְּפִרְסִיָּה תַמָּן לְמִשְׁכְּנִיָּה: זה תרגום "אֶהְלֶה", ולא תרגם כפשוטו, משכניה (א.ר.ה.).
ונראה שמפרש "אֶהְלֶה" שם הפעולה, מקום שהיתה פרישת אהל שלו. (ד) וְצִלֵי: עיין
מש"כ לעיל (יב, ח).

חידושי התרגום

הקניין; שייאמר 'אחות כלה', או 'אֶחָתִי כִלְתִי' כדרך שנאמר "אֶחָתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי
תַמָּתִי" (ה, ב). שמא "אֶחָתִי" אינה תמיד 'אחות שלי', אלא שהיא תופיע גם כצורה
מאורכת, פיוטית, של "אחות", כמו "רַבָּתִי בְּגוֹיִם שָׂרָתִי בְּמִדְיָנוֹת" (איכה א, א) אשר
אינן משויכות אלא צורות פיוטיות של 'רבה' ו'שרה'. יו"ד הסופית באה אולי
להעצמה וייחוד, לאותות שזו יחידאית בְּרִבּוֹת וּבִשְׂרֻת. בדומה: "גִּנְבָתִי יוֹם וּגְנָבִתִּי
לִילָה" (בראשית לא, לט), כי אפילו גניבה קרובה לאונס גמור "אֲנֹכִי אֲחַטָּנָה" (שם);
"אֶהְבֶּתִּי לְדוֹשׁ" (הושע י, יא), אודהבת מדיין; "שִׁכְנִי סִנְהָ" (דברים לג, טז) לבדו, אש
אוכלה והסנה איננו אוכל; "מִי בָהּ" אֶלְהִינוּ הַמְּגִבִּיהִי לְשִׁבְתָּ" (תהלים קיג, ה), גבוה

בכסף וזזהב: ג וילך למסעיו מדרום ועד בית אל עד המקום שפָּרָשׁוּ שם לאהלו בראשונה²⁵ בין בית אל ובין עֵי: ד למקום המזבח שעשה שם בראשונה וַיִּתְפַּלֵּל שָׁם אברהם בִּשְׁם של ה': [שליש]

25. ראה להלן פסוק ד.

מעל גבוה; "הַמִּשְׁפָּילִי לְרָאוֹת" (שם, ו), ענוותן כגדולתו; "מְקִימֵי מַעְפָּר דָּל" (תהלים קיג, ז), יחיד המושיע שהקמתו תקומה; "לְהוֹשִׁיבֵי עִם נְדִיבִים" (שם, ח), מבירא עמיקתא לאיגרא רם; "אַלִּיךְ נְשָׂאתִי אֶת עֵינֵי הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם" (שם, קכג, א) בודד (ראה עוד רש"י לשמות טו, ב). אף "אַחֲתִי" היא דודה בלעדית, אהובה אהבה עזה, "אַחֲתִי היא יוֹנָתִי תַמָּתִי אַחֲתִי היא לְאִמָּה בָּרָה היא לְיֹלְדָתָהּ" (שיר השירים ו, ט). לפיכך "אַחֲתִי כָלָה" שתיהן משוללות כינוי קניין.

כאשר אמרו אברהם ויצחק "אַחֲתִי הִוא" (בראשית כ, ב; שם כו, ז), וכאשר ביקש אברהם משרה שתשיב לשואלים, 'אחות אני לו', הוראת "אַחֲתִי" הייתה אפוא רעיה חביבה יחידאית. לכן תרגומה של "אַחֲתִי" היא "אחת", מפני שאין הכרע שהיא פה בכינוי קניין, ולרמזו שהיא מופיעה בהוראה המאפשרת לה להסתוות ביו"ד אף אם היא אכן בלתי משויכת. אברהם כמו יצחק אמר אמת גמורה ואפילו לא הכחיד אמת, כי "אַחֲתִי" נרדפה בפיו לַאֲשֶׁה הנשואה לו. אבל הניחו לפרעה ולאבימלך להטעות את עצמם. וגם טעותם לא הייתה שיקרית, כי "גם אִמָּנָה אַחֲתִי בַת אָבִי הִוא אֵךְ לֹא בַת אָמִי" (כ, יב).

המשך מעמוד ה

הבידול מתקיים אף בין הופעות של 'לקיחה' רצופות באותו פסוק, אחת לבעל חי ואחת לדומם. כגון "הַמַּעַט קָחְתָּךְ אֶת אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת דֹּדָאִי בְנִי" (בראשית ל, טו), שתרגומו "הזעיר דדברת ית בעלי ותסבין אף ית יברוחי דברי". כאשר יש לנשוא משורש לק"ח שורת מושאים שאין לקחיתם שווה, אונקלוס יתרגם כראוי למושא הראשון, והמושאים האחרונים ייגררו אחריו. כגון "וַיִּקְחוּ אֶת מִקְנֵיהֶם וְאֶת רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן" – "ודברו ית גיתיהון וית קניניהון דקנו בארעא דכנען" (בראשית מו, ו). אף ש"מִקְנֵיהֶם" היינו הבהמות ו"רְכוּשָׁם" הוא אפוא המיטלטל, לא השחיל אונקלוס פועל חדש ולא כתב 'ונסיבו ית קניניהון', אלא סמך על כך שהפועל 'דבר' ייאמר בהכללה גם על הדומם, שהרי גם 'דבר' הוא לשון לקיחה. מה עוד שכאשר עמוסים המטלטלים על גבי בהמות משא או בעגלות משוכות על ידי בהמות, יסבלו הבהמות והלשון שיהיו הדוממים מונהגים אגבן. דוגמה מצא אונקלוס בכתוב עצמו, שכן נאמר "וַיִּנְהֲגוּ אֶת כָּל"

מִקְנֵהוּ וְאֵת כָּל רִכְשׁוֹ" אף שלא תיפול 'נהיגה' על רכוש דומם לבדו. כן בפסוקנו מתורגם "וַיִּקַּח" "ודבר" משום האדם, ואחר האדם "רִכְשׁוֹשִׁם" הכולל מקנה ומטלטלים. מאידך, היכן שנפרט הדומם לפני בעל החיים נעשית ה'לקיחה' 'נסיבה', כיאה לדומם וכמתאים, אמנם במעט פחות דיוק, גם לבעלי חיים, העשויים אף הם להימשך בידיים. לפיכך, "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הָעֶגְלָת וְאֵת הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל הָלוֹיִם" מתורגם "ונסיב משה ית עגלתא וית תורי ויהב יתהון לליואי" (במדבר ז, ו).

סטיה מדרכו זו נצפית לכאורה בבראשית מג, טו, שם תרגם את "וַיִּקַּח" הַאֲנָשִׁים אֶת הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֵה כֶּסֶף לָקְחוּ בְיָדָם וְאֵת בְּנִימִן", "ונסיבו גובריא ית תקרובתא הדא וכספא על חד תרין נסיבו בידהון ודברו ית בנימין", בהשחלת הפועל "ודברו" שלא יסוב "נסיבו" גם על בנימין. יתכן שמפני שלא נאמר 'ויקחו בְיָדָם מִשְׁנֵה כֶּסֶף וְאֵת בְּנִימִן', "לָקְחוּ בְיָדָם" מפסיק, ושיעור הכתוב הוא 'ומִשְׁנֵה כֶּסֶף לָקְחוּ בְיָדָם וְאֵת בְּנִימִן לקחו' או 'ומִשְׁנֵה כֶּסֶף לָקְחוּ בְיָדָם וַיִּיקְחוּ אֶת בְּנִימִן'. יוכיח התאור "בְיָדָם" אשר יכול לתאר רק את לקיחת ה"כֶּסֶף" ולא את לקיחת האיש. "וְאֵת בְּנִימִן" הוא אפוא משפט לעצמו, חסר, כמו "וַיַּעֲצֵל עַל מִטָּתוֹ" של "הַדֹּלֶת תִּסּוּב עַל צִירָהּ וַיַּעֲצֵל עַל מִטָּתוֹ" (משלי כו, יד), ששיעורו 'הַדֹּלֶת תִּסּוּב עַל צִירָהּ וַיַּעֲצֵל יִסּוּב עַל מִטָּתוֹ'. אונקלוס סיפק את הפועל הנעלם בתרגום ההולם ללקיחת אדם.

במקרים משלשה סוגים חורג אונקלוס ומתרגם 'לקיחה' של בעלי חיים כ'נסיבה':

- כאשר נלקח בעל חי לא להעברה ממקום למקום אלא להקרבה או אכילה. כגון "וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רֶךְ וְטוֹב" – "ונסיב בר תורי רכיך וטב" (בראשית יח, ז); "וַיִּקַּח לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית אָבֶת שֶׁה לְבֵית" – "ויסבון להון גבר אמר לבית אבא" (שמות יב, ג); "קָחוּ שְׂעִיר עִזִּים לַחֲטָאת" – "סבו צפיר בר עזין לחטאת" (ויקרא ט, ג); "לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים, שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם וְאֵת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ" – "לא תסב אמא על בנאי, שלחא תשלח ית אמא וית בנאי תסב" (דברים כב, ו-ז). במקרים כאלה עיקר הלקיחה אינה הובלת בעל החיים אלא הפרשתו ממקומו ומשאר בני מינו ותפיסתו בידיים לשחיטה. אל הסוג הזה ניתן לצרף את "וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לַעֲשׂוֹ אָחִיו, עִזִּים מֵאֲתִים וּתְיָשִׁים עֲשָׂרִים וּגו'" (בראשית לב, יד-טז), המתורגם "ונסיב מן דאיתי בידיה תקרובתא לעשו אחוהי", הפרשה "מן הַבָּא בְיָדוֹ" בלי להובילם עדיין. הנהגת בהמות המנחה תיעשה

להלן לכשייתן אותן יעקב "בְּיַד עֶבְדִּיו עֶדְרָה לְבִדּוֹ וַיֹּאמֶר אֶל עֶבְדִּיו עֲבְרוּ לִפְנֵי וְגו'" (שם, יז). וכן, "מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ" (שם ז, ב), שתרגומו "מכל בעירא דכיא תסב לך שבעה שבעה דכר ונוקבא", ועניינו הפרשה לבדה, כי הובלה תתבצע רק "לְיָמִים עוֹד שְׁבָעָה" ואז יבואו "אֶל הַתֵּבָה... מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וְגו'" (שם, ח). ושמא כיון פה אונקלוס למדרש בראשית רבה לד, ט, לפיו אף הלכיקה "מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה... שְׁבָעָה שְׁבָעָה" הייתה להקרבה, שכן מתחילה "ריבה בטהורים יותר מן הטמאים" להעלות מהם עולות, כמו שייאמר לבסוף, "וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ" (שם, כ), אשר תרגומו "ונסיב מכל בעירא דכיא ומכל עופא דכיא ואסיק עלוון על מדבחא".

• כאשר נלקח בן אדם שאינו יכול להלך ברגליו והוא נישא בחיק. לפיכך "וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיְלֵד וְתַנְיָקָהּ" מתורגם "ונסיבת אתתא רביא ואוניקתיה" (שמות ב, ט). וכבר אמרו בשבת צד, א, "שהחי נושא את עצמו" ואפילו הוא שוכב במיטה (משנה שבת צג, ב), פרט לכפות (שם צד, א) וחולה (יומא סו, ב) וכמוהם תינוק בן יומו (ראה תוס' לשבת שם ד"ה אבל אדם; רמב"ן ורשב"א שם קמא, ב; בעל המאור שם נט, א, בדפי הרי"ף).

• 'לקיחה' במובן נישואי אשה מתורגמת 'נסיבה', שכך נקראים נישואין בארמית. כגון "וַיִּקַּח לוֹ לְמָךְ שְׁתֵּי נָשִׁים" – "ונסיב ליה למך תרתין נשין" (בראשית ד, יט); "וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ" – "ונסיבו להון נשין מכל דאתרעיאו" (שם ו, ב); "וַיִּקַּח אַבְרָם וַנְּחֹר לָהֶם נָשִׁים" – "ונסיב אברם ונחור להון נשין" (שם יא, כט); "אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי" – "דלא תסב אתתא לברי מבנת כנענאי" (שם כד, ג); "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה" – "ארי יסב גבר אתתא" (דברים כב, ג). אולם אשה הנלקחת על כורחה לנישואין בלתי תקפים היא 'נדברת' ולא 'נסובה'. לפיכך "וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרָעָה" מתורגם "ואדברת אתתא לבית פרעה" (שם יב, טו), ו"וַיִּקַּח אֶתָּה וַיִּשְׁכַּב אֶתָּה וַיַּעֲנֶה" מתורגם "ודבר יתה ושכיב יתה ועניה" (שם לד, ב).

המשך מעמוד ט

אך יש לדקדק מדוע נטה מן הפשט, שהרי את "עֲשֵׂה אֶת כָּל הַכָּבֵד הַזֶּה" תרגם כפשוטו "קנא ית כל נכסיה האלין". וכן את "כְּחֵץ וְעֶצֶם יָדֶי עָשָׂה לִי אֶת הַחֵיָל הַזֶּה" תרגם "חילי ותקוף ידי קנא לי ית נכסיה האלין" (דברים ח, ז). אף כאן

היה לו לתרגם, 'דקנו בחרן'. מסתבר שעבדיהם של אברם ושרי כבר נכללו עם "כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ", ולכן "הַנֶּפֶשׁ" בהכרח אינם רכוש, ו'עשייתם' אינה קנייה אלא פעולה אחרת. מעתה יובן מדוע נאמר "וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן" בלשון רבים, והלא בפסוק הבא ייאמר על אברהם לבדו, בלשון יחיד, "וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ" (בראשית יב, ו), כיאה לראש משפחה המוביל את הטפלים לו, ולמי שנצטווה בלשון יחיד, "לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ" (שם, א). אלא, "וַיֵּצְאוּ... וַיָּבֹאוּ" קאי גם על "הַנֶּפֶשׁ", זרים בני חורין שלא נגררו עם אברם מחמתו אלא נלוו אליו מדעתם ורצונם.

להלן יסופר על אברם, "וַיֵּרָק אֶת חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת", ואונקלוס יתרגם, "וזריז ית עולימוהי ילידי ביתיה תלת מאה ותמנת עסר". אלה כנראה דור שני למתגיירים, אשר נודלו בבית אברם להוריהם שדבקו בו, וחונכו על ידו לשמור "דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט" (שם יח, יט).

אבל עדיין קשה הלשון "דשעבידו לאורייתא", כי אם כמדרש היה לאונקלוס לתרגם, "דגירור" או "דאילפון אורייתא", ומה עניין לשעבוד כאן. אפשר שאונקלוס לא התרחק מן הפשט אלא הפיק את תוכן המדרש ממשמע הכתוב, בלי להזדקק אל תובנה שהמגייר גרים כאילו עשאו. שכן "עֲשֵׂה" מתורגם בכל מקום 'עבד', ו'שעביד' אינו אלא שפִּעַל (בניין ארמי קרוב אל הפעיל העברי, אשר זלג אל העברית בנטיית כמו 'שחרר' מן חר"ר ו'שכלל' מן כל"ל) של 'עבד'. "עֲשֵׂה" יתפרש כפועל יוצא מעין 'עִישׂוּ', לשון "גט מעושה" (משנה גיטין פח, ב); "גדול המעשה יותר מן העושה" (בבא בתרא ט, א); "עִישָׁה יחזקיהו לציבור לעשות פסח שני" (ירושלמי סנהדרין א, ב). "הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ" הם אלה שכפו כלומר שיעבדו אברם ושרי לתורה. ואף שלא הוזכרה התורה מפורשות, למה אברם ושרי ישעבדו בני חורין אם לא לאמונתם ודרכם.

"וַיִּשְׂרָאֵל עֲשֵׂה חֵיל" מתורגם, "וישראל יצלח בנכסין". שם אין לתרגם 'קנין נכסין', כי הונגדו שם ישראל אל אדום, אשר נאמר עליו בצלע הראשונה של הפסוק, "וְהָיָה אָדוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אִיבִיו"; אלה נדים וגולים בעוד אלה מיושבים. לכן תרגם אונקלוס "יצלח", יאחוז בחוזקה ויכבוש. שכן "אמר רב יוסף" בברכות נו, א, "הרואה הדס בחלום נכסיו מצליחין לו". ופירש רש"י בד"ה נכסיו מצליחין, "כהדס זה שעליו משולשים זה על זה כמין קליעה", סימן לנכסים קלועים וכלואים ביד בעליהם כמו בשלשלאות. יתכן שההוראה היסודית של

צל"ח היא יישוב וריבוץ וכיבוש, קרובה אל צנ"ח, כמו "צֶלַח רָכַב עַל דְּבַר אָמַת" (תהלים מה, ה), שָׁב וּנְוַח. אליעזר "מִחְרִישׁ לְדַעַת הַהֲצִלִּיחַ ה' דִּרְכוֹ" (בראשית כד, כא) לכבוש אותה לפניו. "וְכָל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה ה' מִצְלִיחַ בְּיָדוֹ" (שם לט, ג) ליישוב כהוגן. "וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ ה'" (שופטים יד, ו), נחה. "וַיִּצְלַחוּ הַיִּרְדֵּן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ" (שמואל ב יט, יח), כאילו סללו בזה מסילה. "צִלְחַת" (מלכים ב כא, יג) היא כבושה ושטוחה. "עֹשֶׂה חֵיל" משמע אפוא לאונקלוס 'מעשה את החיל' כלומר את הנכסים, כופה וכובש אותם תחתיו והם מתיישבים ומתברכים.

(רש"י פירש בבמדבר כד, יח, ש"אִיבִיו" של "שְׁעִיר" אשר יִרְשׁוּ אותו הם ישראל, ולפיכך יכל לקבוע בפירושו לפסוקנו שגם "וַיִּשְׁאַל עֹשֶׂה חֵיל" הוא "לשון קונה וכונס", לומר שאת מה שיתפזר ויאבד מאדום יכנוס ישראל).

מעט צרי - מילואים

פרק יב

(ח) וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הַהָרָה מִקֶּדֶם לְבֵית־אֵל וַיֵּט אֶהְלֶה בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקֶּדֶם וַיְבֹן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְיָ:

וְאִסְתַּלַּק מִתַּמֶּן לְטוֹרָא מִמִּדְנַח לְבֵית אֵל וּפְרָסִיָּה לְמִשְׁכְּנֵיהָ בֵּית אֵל מִמַּעַרְבָא וְעַי מִמִּדְנָחָא וּבְנָא תַּמֶּן מִדְּבָחָא קֶדָם יְיָ וְצִלִּי בְשָׁמָא דִּיִּי:

לְבֵית אֵל: כתב בספר 'ביאור שמות קודש וחול' המיוחס לרמב"ם, שהאומר כי "אל" של בית אל, חול, לא אמר כלום, אלא קודש הוא, והכונה, כי שם נמצא השגחת ה' יותר משאר מקומות, ומה שלא תרגמו אונקלוס, אין תימה, שאינו צריך תרגום. וכן "אל שדי" (לקמן יז, א ועוד) לא תרגמו... שבכולם הענין מבואר, ואילולי היה ענינו חול היה בית אל מלה אחת כמו פנואל נתנאל וכו' (עיי"ש שהאריך). ובברכי יוסף (יו"ד רעו, כט), כתב שאין ראיה מהתרגום, שלפי שהוא שם מקום תרגמו כך (ע"כ). וע' מש"כ לקמן (טז, יג).

(י) וַיְהִי רָעַב בְּאַרְצָא וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרִימָה לָגוֹר שָׁם כִּי־כָבֵד הָרָעַב בְּאַרְצָא:

וְהָיָה כִּפְנָא בְּאַרְעָא וְנַחַת אֲבָרָם לְמַצְרִים לְאַתּוּתְבָא תַּמֶּן אַרִי תַקִּיר כִּפְנָא בְּאַרְעָא:

לְאַתּוּתְבָא: לכאורה היה נראה לומר, ששורש 'יתב' (לְאַתּוּתְבָא) בתרגום משמש למגורים בקביעות, ואילו שורש 'דור' למגורים ארעיים (ועיין ברשב"א שהובא לקמן). אבל קשה, שכאן הרי מגמת אברהם לא היתה להתיישב בארץ מצרים, אלא בארץ כנען. וע' רש"י (לק' כא, לד), שכתב שעד ישיבתו בחברון "היה כאורח, חונה ונוסע והולך" (ע' א.י.; ועיין מש"כ לקמן מז, ד). [אמנם אין להוכיח דבר זה מהגדה של פסח על 'ויגר שם' (דברים כו, ה; ותרגומו 'וְיָדַר תַּמֶּן')] "שלא ירד אברהם אבינו למצרים להשתקע במצרים", משום שיתכן ש'להשתקע' פירושו, להיות עם אחד עם המצריים, ואין הנידון על מגורים קבועים או ארעיים].

ועיין בתשובות הרשב"א (המיוחסות רנז) שכתב: "לשון דירה נופל על ענינים

(כ) וַיֵּצֵא עָלָיו פְּרָעָה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלָחוּ
אֹתוֹ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ:
וּפְקִיד עֲלוֹהֵי פְרָעָה גִבְרִין וְאֲלוֹיָאוּ
יָתִיָּה וְיָתִי אֶתְתִּיָּה וְיָתִי כָּל דְּלִיָּה:

וְאֶל־יֹאזָא: כתב המלבי"ם (אילת השחר
תלט), 'שלח' בקל תכליתו החזרה,
שילוח בכבוד אין תכליתו החזרה. ומהם
הלויים ומהם גירושין (ע"כ; ועיין רשב"ם
לק' יט, יג). וע' רא"ם, שאין לפרש לשון
הכתוב "וַיִּשְׁלָחוּ" לשון גירוש (כמו
שתרגם לעיל ג, כג), כי אח"כ כתיב "ואברם
כבד מאד וכו'", שהכתוב מספר
בשבחו, וא"כ ודאי שיציאתו המסופרת
לפני זה, היתה בדרך כבוד (ע"כ). וע"ז
כתב המהרש"א (סוטה מו:; דדבריו
דחוקים וכו', אלא נראה לפרש כיון
דהלשון "וישלחו וכו'" קאי נמי על
"את כל אשר לו" שפי' כסף וזהב
ומקנה, ע"כ "וישלחו" מלשון לוייה
דנופל בהם לשמרם בדרך, אבל לשון
גירושין לא שייך כלל במטלטלים (ע"כ).
וי"א שכיון שכתוב "ויצו עליו אנשים"
אינו משמע לשון שילוח, שזה היה
נעשה ע"י פרעה בעצמו (לבוש האורה;
פתשגן; וע' עוד שם). ועיין מש"כ בפנים
לקמן (כד, נט).

רבים, יש שהוא כעין ישיבה במקום,
כמו שאמרו פ"ק דסוכה (ט:; 'אם יש
דוירים בעליונה', כלומר שהיא בריאה
לישב בה, ולא תפול. ויש שהוא כמו
עכוב במקום, כמו שכתוב 'עם לבן
גרת' (לק' לב, ה) ותרגם 'דרית'. ונופל
ג"כ למי שדר במקום אחד, אפילו
יום אחד, כדאמרין פרק חזקת
הבתים (ב"ב מא:; אית לך סהדי דדר
ביה חד יומא. ונופל ג"כ, על מי
שקובע דירה ושוכן בה, דדר בה
ביממא ובליילא".

(יג) אֲמַרְיָנָא אַחְתִּי אֶת־לְמַעַן יֵיטֵב־
לִי בַּעֲבוּרְךָ וְחֵיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְלֶיךָ:
אִמְרִי כֵּעֵן דְּאַחַת אֶת־בְּדִיל דִּי־יֵטֵב לִי
בְּדִילֶיךָ וְתַתְּקִים נַפְשִׁי בְּפִתְגָמְכִי:

דְּאַחַת: השמיט כנוי הקנין, עיין
מש"כ בפנים לקמן (יג, ח). וכן תרגם
'אחות' בעוד חמשה מקומות (לקמן
פסוק יט; כ, ב, ה; כו, ז, ט). אבל לקמן (כ,
יב; ל, ח), תרגם בכינוי, וצריך טעם (עיין
ביאורי אונקלוס). עוד צריך טעם למה לא
תרגם לקמן (כ, יג), "דאחי הוא",
בהוספת האות ד' כמו שתרגם כאן
"דאחת את".

השלמת הפרשה (לתועלת השימוש בחומש בקריאת התורה)

(ה) וְגַם-לָלוֹט הִהָלֵךְ אֶת-אַבְרָם הָיָה צֹאן-וּבָקָר וְאֵהָלִים: (ו) וְלֹא-נָשָׂא אֹתָם הָאָרֶץ לְשִׁבְתָּ יַחְדָּו כִּי-הָיָה רַב וְכֹשֶׁם רָב וְלֹא יָכְלוּ לְשִׁבְתָּ יַחְדָּו: (ז) וַיְהִי-יָרִיב בֵּין רָעִי מִקְנֵה-אַבְרָם וּבֵין רָעִי מִקְנֵה-לוֹט וַהֲכַנְעֵנִי וַהֲפָרְזִי אֹז יֵשֵׁב בָּאָרֶץ: (ח) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-לוֹט אֵל-נָא תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין רָעִי וּבֵין רָעִיךָ כִּי-אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ: (ט) הֲלֹא כָל-הָאָרֶץ לִפְנֵיךָ הִפְרָדָּ נָא מֵעָלַי אִם-הַשְׂמָאל וְאִמְנָה וְאִם-הַיָּמִין וְאִם-מֵאִילָנָה: (י) וַיִּשְׂא-לוֹט אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-כָּל-כֶּפֶר הַיַּרְדֵּן כִּי כָלָה מִשְׁקָה לִפְנֵי שַׁחַת יְהוָה אֶת-סֹדֶם וְאֶת-עֲמֹרָה כִּגְזַיְהוָה בָּאָרֶץ מִצְרִים בָּאָכָה צָעַר: (יא) וַיִּבְחָר-לוֹ לוֹט אֶת כָּל-כֶּפֶר הַיַּרְדֵּן וַיֵּסַע לוֹט מִקֶּדֶם וַיִּפְרְזוּ אִישׁ מַעַל אַחֲיוֹ: (יב) אַבְרָם יֵשֵׁב בָּאָרֶץ-כְּנָעַן וְלוֹט יֵשֵׁב בְּעָרֵי הַכֶּכֶר וַיֵּאֱהָל עַד-סֹדֶם: (יג) וְאֲנָשֵׁי סֹדֶם רָעִים וְחַטָּאִים לַיהוָה מְאֹד: (יד) וַיְהִי־הָ אָמַר אֶל-אַבְרָם אַחֲרֵי הִפְרַד-לוֹט מֵעֲמֹו שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אַתָּה שָׂם צַפְנָה וְגִגְבָה וְקִדְמָה וַיֹּמַר: (טו) כִּי אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנֶּה וְלוֹרְעֶךָ עַד-עוֹלָם: (טז) וְשִׁמְתִּי אֶת-זֹרְעֶךָ בְּעֶפְרָ הָאָרֶץ אֲשֶׁר | אִם-יִוָּכַל אִישׁ לְמָנוֹת אֶת-עֶפְרָ הָאָרֶץ גַּם-זֹרְעֶךָ יִכְנֶה: (יז) קוֹם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאַרְבָּה וּלְרַחֲבָה כִּי לְךָ אֶתְנַנֶּה: (יח) וַיֵּאֱהָל אַבְרָם וַיֵּשֵׁב בְּאֵלָנִי מִמְּרָא אֲשֶׁר בַּחֲבֹרֹן וַיִּבְנֶה-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה: פ רַבִּיעִי י"ד (יט) וַיְהִי בִימֵי אִמְרָפֶל מֶלֶךְ-שֹׁנֵעַר אֲרִיזֹךְ מֶלֶךְ אֶלְסַר כְּדָרְלַעְמֹר מֶלֶךְ עֵילָם וְתַדְעֵל מֶלֶךְ גּוֹיִם: (כ) עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת-כָּרַע מֶלֶךְ סֹדֶם וְאֶת-בְּרִשָׁע מֶלֶךְ עֲמֹרָה שְׂנָאב | מֶלֶךְ אֲדָמָה וְשִׁמְאֵבֶר מֶלֶךְ צִבְיִים וּמֶלֶךְ בָּלַע הִיא-צָעַר: (כא) כָּל-אַלֶּה חִבְּרוּ אֶל-עַמֶּק הַשָּׂדִים הוּא יָם הַמֶּלַח: (כב) שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת-כְּדָרְלַעְמֹר וּשְׁלֹשׁ-עָשָׂרָה שָׁנָה מָרְדּוּ: (כג) וּבְאַרְבַּעַ עָשָׂרָה שָׁנָה בָּא כְּדָרְלַעְמֹר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אֹתוֹ וַיִּכּוּ אֶת-רַפָּאִים בְּעִשְׁתֶּרֶת קִרְיָנִים וְאֶת-הַזּוֹזִים בָּהֶם וְאֵת הָאִימִים בְּשׁוּה קִרְיָתִים: (כד) וְאֶת-הַחֲרִי בַּהֲרָם שְׁעִיר עַד אֵיל פֶּאֶרֶן אֲשֶׁר עַל-הַמִּדְבָּר: (כה) וַיֵּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-עֵין מִשְׁפָּט הוּא קָדֵשׁ וַיִּכּוּ אֶת-כָּל-שָׂדֶה הָעַמְלָקִי וְגַם אֶת-הָאִמְרִי הַיֵּשֵׁב בְּחִצְצֵן תָּמַר: (כו) וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סֹדֶם וּמֶלֶךְ עֲמֹרָה וּמֶלֶךְ אֲדָמָה וּמֶלֶךְ צִבְיִים וּמֶלֶךְ בָּלַע הוּא-צָעַר וַיַּעֲרְכוּ אֹתָם מִלְחָמָה בְּעַמֶּק הַשָּׂדִים: (כז) אֵת כְּדָרְלַעְמֹר מֶלֶךְ עֵילָם וְתַדְעֵל מֶלֶךְ גּוֹיִם וְאִמְרָפֶל מֶלֶךְ שֹׁנֵעַר וְאֲרִיזֹךְ מֶלֶךְ אֶלְסַר אַרְבַּעַה מְלָכִים אֶת-הַחֲמִשָּׁה: (כח) וְעַמֶּק הַשָּׂדִים בְּאַרְתָּ בְּאַרְתָּ חֲמֹר וַיִּגְסּוּ מֶלֶךְ-סֹדֶם וְעֲמֹרָה וַיִּפְלוּ-שָׁמָּה וַהֲנִשְׁאָרִים הָרָה גָּסּוּ: (כט) וַיִּקְחוּ אֶת-כָּל-רֶכֶשׁ סֹדֶם וְעֲמֹרָה וְאֶת-כָּל-אֲכָלָם וַיִּלְכּוּ: (ל) וַיִּקְחוּ אֶת-לוֹט וְאֶת-רֶכֶשׁוֹ בֶּן-אֲחִי אַבְרָם וַיִּלְכּוּ וְהוּא יֵשֵׁב בְּסֹדֶם: (לא) וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיִּגַּד לְאַבְרָם הָעִבְרִי וְהוּא שָׁכֵן בְּאֵלָנִי מִמְּרָא הָאִמְרִי אֲחִי

אֲשַׁכֵּל וְאֶחִי עֲנֹר וְהֵם בְּעַלֵי בְרִית־אֲבָרָם: (ד) וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם כִּי נִשְׁכַּח אֶחָיו וַיִּרְק
 אֶת־חֲנִיכָיו וְלִידֵי בֵיתוֹ שִׁמְנָה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד־דָּן: (ה) וַיַּחֲלֹק עֲלֵיהֶם |
 לִילָה הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּכֶם וַיִּרְדָּפֶם עַד־חוּכָה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדָמִשֶׁק: (ו) וַיָּשֻׁב אֶת
 כָּל־הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת־לוֹט אֶחָיו וּרְכָשׁוֹ הָשִׁיב וְגַם אֶת־הַנָּשִׁים וְאֶת־הָעַם: (ז) וַיֵּצֵא
 מֶלֶךְ־סֹדֶם לְקִרְאָתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מִהַכּוֹת אֶת־כְּדָרְלֶעָמֶר וְאֶת־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ
 אֶל־עַמֶּק שָׁוִי הוּא עַמֶּק הַמֶּלֶךְ: (ח) וּמֶלְכֵי־צֹדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לָחֶם וַיֵּין וְהוּא
 כֹּהֵן לְאֵל עֵלְיוֹן: (ט) וַיְבָרְכֻהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אֲבָרָם לְאֵל עֵלְיוֹן קִנְהַ שָׁמַיִם וְאַרְצָן:
 (י) וּבְרוּךְ אֵל עֵלְיוֹן אֲשֶׁר־מִגֵּן צָרֶיךָ בִּידֶךָ וַיִּתֵּן־לוֹ מַעֲשֵׂר מִכָּל: (יא) חֲמוּשִׁי (כא) וַיֹּאמֶר
 מֶלֶךְ־סֹדֶם אֶל־אֲבָרָם תֵּן־לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרֶכֶשׁ קַח־לָךְ: (כב) וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל־מֶלֶךְ סֹדֶם
 הֲרַמְתִּי יָדִי אֶל־יְהוָה אֵל עֵלְיוֹן קִנְהַ שָׁמַיִם וְאַרְצָן: (כג) אִם־מַחוּט וְעַד שְׂרוֹד־נָעַל
 וְאִם־אֶקַּח מִכָּל־אֲשֶׁר־לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשֵׂרְתִּי אֶת־אֲבָרָם: (כד) בְּלַעְדֵּי רַק אֲשֶׁר
 אָכְלוּ הַנְּעָרִים וַיַּחֲלֹק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי עֲנֹר אֲשַׁכֵּל וּמִמָּוֶה הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם:
 ס טו (א) אַחֲרַי | הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֶל־אֲבָרָם בַּמַּחֲזֶה לֵאמֹר אֶל־תִּירָא
 אֲבָרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לָךְ שְׂכָרְךָ הִרְבֵּה מָאֹד: (ב) וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֲדֹנָי יְהוִה מַה־תַּתֵּן־לִי
 וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּבֶן־מִשְׁק בֵּיתִי הוּא דָּמִשֶׁק אֲלִיעֹזֶר: (ג) וַיֹּאמֶר אֲבָרָם הֵן לִי לֹא
 נִתְּתָה זֶרַע וְהִנֵּה בֶן־בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אִתִּי: (ד) וְהִנֵּה דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה
 כִּי־אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשְׁךָ: (ה) וַיֵּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבְּטָנָא
 הַשְּׂמִימָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם־תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זִרְעֶךָ: (ו) וְהָאָמֶן
 בִּיהוָה וַיַּחֲשֹׁבָה לוֹ צִדְקָה: שִׁשׁ (ז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׂדִּים
 לָתֵת לָךְ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ: (ח) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוִה בְּמָה אֲדַע כִּי אִירְשֶׁנָּה:
 (ט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַח־הָ לִי עֲגֻלָּה מִשְׁלֶשֶׁת וְעֵז מִשְׁלֶשֶׁת וְאֵיל מִשְׁלָשׁ וְתֹר וְגֹזֹל:
 (י) וַיִּקַּח־לוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיִּבְתֵּר אֹתָם בַּתֹּךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקִרְאָת רַעְהוּ וְאֶת־
 הַצֶּפֶר לֹא בָתָר: (יא) וַיִּרֶד הָעֵיט עַל־הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם: (יב) וַיְהִי הַשָּׁמֶשׁ
 לָבוֹא וְתִרְדְּמָה נָפְלָה עַל־אֲבָרָם וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֹׁכָה גְדֹלָה נִפְלֶת עֲלָיו: (יג) וַיֹּאמֶר
 לְאֲבָרָם יָדַע תִּדַּע כִּי־גֵר | יִהְיֶה זִרְעֶךָ בָּאָרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדּוֹם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע
 מֵאוֹת שָׁנָה: (יד) וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל:
 (טו) וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל־אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבֹּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה: (טז) וְדֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ
 הֵנָּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עֹן הָאָמֶרִי עַד־הֵנָּה: (יז) וַיְהִי הַשָּׁמֶשׁ פָּאָה וְעַלְטָה הָיָה וְהִנֵּה תִגּוֹר
 עֹשֵׁן וּלְפִיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגּוֹרִים הָאֵלֶּה: (יח) בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת יְהוָה אֶת־אֲבָרָם
 בְּרִית לֵאמֹר לְזִרְעֶךָ נִתְּתִי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל

נהר-פרת: (י) את-הקניזי ואת-הקנזי ואת הקדמני: (ז) ואת-החתי ואת-הפרזי
 ואת-הרפאים: (כא) ואת-האמרי ואת-הכנעני ואת-הגרגשי ואת-היבוסים:
 ס טז (א) ושרי אשת אברם לא ילדה לו ולה שפחה מצרית ושמה הגר: (ב) ותאמר
 שרי אל-אברם הנה-נא עצרני יהוה מלדת בא-נא אל-שפחתי אולי אבנה ממנה
 וישמע אברם לקול שרי: (ג) ותקח שרי אשת-אברם את-הגר המצרית שפחתה
 מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ותתן אתה לאברם אישה לו לאשה:
 (ד) ויבא אל-הגר ותהר ותרא כי הרתה ותקל וגברתה בעיניה: (ה) ותאמר שרי
 אל-אברם חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה ואקל בעיניה
 ישפט יהוה ביני וביניך: (ו) ויאמר אברם אל-שרי הנה שפחתך בידך עשי-לה הטוב
 בעיניך ותענה שרי ותברך מפניה: (ז) וימצאה מלאך יהוה על-עין המים במדבר
 על-העין בדרך שור: (ח) ויאמר הגר שפחת שרי אי-מזה באת ואנה תלכי ותאמר
 מפני שרי גברתי אנכי ברחת: (ט) ויאמר לה מלאך יהוה שובי אל-גברתך והתעני
 תחת ידיה: (י) ויאמר לה מלאך יהוה הרבה ארבה את-זרעך ולא יספר מרב:
 (יא) ויאמר לה מלאך יהוה הנך הרה וילדת בן וקראת שמו ישמעאל כי-שמע יהוה
 אל-עניך: (יב) והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו ועל-פני כל-אחיו ישכן:
 (יג) ותקרא שם-יהוה הדבר אליה אתה אל ראי כי אמרה הגם הלם ראיתי אחרי
 ראי: (יד) על-בן קרא לבאר באר לחי ראי הנה בין-קדש ובין ברד: (טו) ותלד הגר
 לאברם בן ויקרא אברם שם-בנו אשר-ילדה הגר ישמעאל: (טז) ואברם בן-שמונים
 שנה ושש שנים בלדת-הגר את-ישמעאל לאברם: ס יז (א) ויהי אברם בן-תשעים
 שנה ותשע שנים וירא יהוה אל-אברם ויאמר אליו אני-אל שדי התהלך לפני והיה
 תמים: (ב) ואתנה בריתי ביני ובייך וארבה אותך בממד מאד: (ג) ויפל אברם
 על-פניו וידבר אתו אלהים לאמר: (ד) אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים:
 (ה) ולא-יקרא עוד את-שמןך אברם והיה שמך אברתם כי אב-המון גוים נתתך:
 (ו) והפרתי אתך בממד מאד ונתתך לגוים ומלכים ממך יצאו: שביעי (ז) והקמתי
 את-בריתי ביני ובייך ובין זרעך אחריך לדורתם לברית עולם להיות לך לאלהים
 ולזרעך אחריך: (ח) ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגרד את כל-ארץ כנען
 לאחזת עולם והייתי להם לאלהים: (ט) ויאמר אלהים אל-אברתם ואתה את-בריתי
 תשמר אתה וזרעך אחריך לדורתם: (י) זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין
 זרעך אחריך המול לכם כל-זכר: (יא) וגמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית
 ביני וביניכם: (יב) ובן-שמונת ימים ימול לכם כל-זכר לדורתכם וליד בית ומקנת-

כֶּסֶף מִכֶּל בֶּן־נֹכַח אֲשֶׁר לֹא מִזְרַעָהּ הוּא: (י) הַמּוֹל | יְמוּל יְלִיד בֵּיתָהּ וּמִקֵּנֶת כֶּסֶף
וְהִיתָה בְּרִיתִי בִּבְשָׂרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם: (יד) וְעָרַל | זָכַר אֲשֶׁר לֹא־יְמוּל אֶת־בֶּשֶׂר
עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּי אֶת־בְּרִיתִי הַכֹּהֵן: ס (טו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
אֶל־אַבְרָהָם שְׂרֵי אֲשֶׁתְּךָ לֹא־תִקְרָא אֶת־שְׁמָהּ שְׂרֵי כִי שָׂרָה שְׁמָהּ: (טז) וּבִרְכָתִי אֹתָהּ
וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֶּן וּבִרְכָתִיָּהּ וְהִיתָה לְגוֹיִם מַלְכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ: (יז) וַיִּפֹּל
אַבְרָהָם עַל־פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבִּי הָלַכְנָה מֵאָה־שָׁנָה וַיֵּלֶד וְאִם־שָׂרָה הִבֵּת־תִּשְׁעִים
שָׁנָה תֵּלֵד: (יח) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים לוֹ יִשְׁמְעָאֵל יְחִיָּה לְפָנֶיךָ: (יט) וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים אֲבֹל שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ יֵלֶד לָךְ בֶּן וְקִרְאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי
אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (כ) וְלִישְׁמְעָאֵל שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה | בִּרְכָתִי אִתּוֹ וְהַפְּרִיתִי
אִתּוֹ וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ בְּמֵאד מֵאד שְׁנַיִם־עָשָׂר נָשִׂאִם וַיֵּלֶד וּנְתַתִּיו לְגוֹי גָּדוֹל:
(כא) וְאֶת־בְּרִיתִי אֲקִים אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאַחֶרֶת:
(כב) וַיְכַל לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם: (כג) וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־יִשְׁמְעָאֵל בְּנוֹ
וְאֵת כָּל־יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת כָּל־מִקְנֶת כֶּסֶפוֹ כָּל־זָכָר בְּאִנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם וַיָּמַל
אֶת־בֶּשֶׂר עָרְלָתָם בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ אֱלֹהִים: (כד) וַאֲבָרָהָם
בֶּן־תִּשְׁעִים וְחָשַׁע שָׁנָה בְּהַמְלוֹ בֶּשֶׂר עָרְלָתוֹ: (כה) וַיִּשְׁמְעָאֵל בְּנוֹ בֶּן־שְׁלֹשׁ עָשָׂר
שָׁנָה בְּהַמְלוֹ אֶת בֶּשֶׂר עָרְלָתוֹ: (כו) בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה נָמַל אַבְרָהָם וַיִּשְׁמְעָאֵל בְּנוֹ:
(כז) וְכָל־אִנְשֵׁי בֵיתוֹ יְלִיד בֵּית וּמִקְנֶת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־נֹכַח נָמְלוּ אִתּוֹ: פ

הפסרת לך לך (ישעיהו מ, כז – מא, טז)

כ (טז) לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וְתִדְבֹּר יִשְׂרָאֵל נִסְתָּרָה דְּרַכִּי מִיְּהוָה וּמֵאֱלֹהִי מִשְׁפָּטִי יַעֲבֹד: (כח) הֲלוֹא
יָדַעְתָּ אִם־לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעָף וְלֹא יִיגַע אִין חָקֵר לַחֲבוּנָתוֹ:
(כט) נָתַן לִיעָף כָּח וְלֹאִין אוֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה: (ל) וַיַּעֲפּוּ גְעִרִים וַיִּגְעוּ וּבַחֲוָרִים כְּשׁוֹל יִפְשְׁלוּ: (לא) וְקוֹן
יְהוָה יַחֲלִיפּוּ כָח יַעֲלֻ אֲבָר כְּנֻשָּׁרִים יִרְצוּ וְלֹא יִגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא יִיעֲפוּ: **מא** (ל) הִחֲרִישׁוּ אֵלֵי אִיִּם
וְלֹאֲמִים יַחֲלִיפּוּ כָח יִגְשׁוּ אִזּוּ יִדְבְּרוּ יַחֲדוּ לְמִשְׁפָּט נִקְרְבָה: (ג) מִי הָעִיר מְמוּזָח צָדֵק וְקִרְאָהוּ לְרַגְלוֹ
יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִּים יִרְדּוּ יִתֵּן כְּעַפְלָ חֲרָבּוֹ כְּקֶשׁ נִדָּף קִשְׁתּוֹ: (ד) יִרְדְּפֵם יַעֲבֹד שְׁלוֹם אֶרֶץ בְּרַגְלָיו
לֹא יָבוֹא: (ה) מִי־פָעַל וַעֲשֶׂה קִרְא הַדְּרוֹת מֶרֶאשׁ אֲנִי יְהוָה רֹאשׁוֹן וְאֶת־אַחֲרָנִים אֲנִי־הוּא: (ו) רְאוּ
אִיִּם וַיֵּרְאוּ קְצוֹת הָאָרֶץ יַחֲדוּ קִרְבוּ וַיֵּאֲתִיּוּ: (ז) אִישׁ אֶת־רַעְהוּ יַעֲזֹר וְלֹאֲחָיו יֹאמֶר חֲזֹק: (ח) וַיַּחֲזֹק
חֲרָשׁ אֶת־צִרְף מַחֲלִיק פָּטִישׁ אֶת־הוֹלֵם פָּעַם אֹמֶר לְדָבֵק טוֹב הוּא וַיַּחֲזֹקוּהוּ בְּמִסְמָרִים לֹא יָמוּט:
(ט) וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדִי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בַּחֲרָתִיךָ זָרַע אַבְרָהָם אֲהָבִי: (י) אֲשֶׁר הִחֲזַקְתִּיךָ מִקְצוֹת הָאָרֶץ
וּמֵאֲצִילֶיָּה קִרְאָתִיךָ וְאֹמֶר לָךְ עֲבָדִי־אֵתָהּ בַּחֲרָתִיךָ וְלֹא מֵאֲסָתִיךָ: (י) אֶל־תִּירָא כִּי עַמְּךָ־אֲנִי
אֶל־תִּשְׁתַּע כִּי־אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אֲמַצְתִּיךָ אֶף־עֲזֹרָתִיךָ אֶף־חֲמֻכְתִּיךָ בְּיָמִין צִדְקִי: (יא) הֵן יִבְשׁוּ וַיִּפְלְמוּ כָּל
הַנְּחָרִים בְּךָ יִהְיוּ כֹאֵן וַיֵּאבְדוּ אִנְשֵׁי רִיבְךָ: (יב) תִּבְקָשׁשׁ וְלֹא תִמְצָאִם אִנְשֵׁי מִצְתְּךָ יִהְיוּ כֹאֵן וְכֹאֲפָם

אֲנִשִּׁי מִלַּחֲמָתְךָ: (יג) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִחֲזִיק יְמִינְךָ הָאֵמַר לְךָ אֶל־תִּירָא אֲנִי עֲזָרְתִּיךָ:
 (יד) אֶל־תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מִתִּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזָרְתִּיךָ נָאִם־יְהוָה וְגֹאֲלְךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: (טו) הִנֵּה
 שְׂמָתְךָ לְמוֹרֵג חֲרוֹץ חָדָשׁ בָּעַל פִּיפְיוֹת תְּדוּשׁ הָרִים וְתִדֹּק וְגִבְעוֹת כְּמִץ תִּשָּׂים: (טז) תִּזְרַם וְרוּחַ
 תִּשְׁאָם וּסְעָרָה תִּפְּיֵן אוֹתָם וְאַתָּה תִּגִּיל בִּיהוָה בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל: